

VII Podlaska Ukraińska Konferencja Naukowa „Rola miast w dziejach Podlasia”

W dniach 17-18 listopada 2023 r. odbyła się VII Podlaska Ukraińska Konferencja Naukowa „Rola miast w dziejach Podlasia” (w 500-lecie nadania praw miejskich Kleszczelom). Doroczne wydarzenie naukowe odbywało się w dwóch podlaskich miastach: w Bielsku Podlaskim i Kleszczelach.

Centralnym tematem VII Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej była rola miast w dziejach Podlasia. Okazją ku temu było 500-lecie nadania praw miejskich Kleszczelom. Problematyka roli podlaskich miast została zaprezentowana na konferencji w szerokim spektrum, poczynając od archeologii i historii, poprzez procesy demograficzne, gospodarcze, kulturowe i społeczne, aż po współczesność. Ważne miejsce na konferencji zajęła problematyka funkcjonowania w miastach Podlasia etnosu ukraińskiego w relacjach z innymi etnosami regionu. Podczas konferencji szczególna uwaga została poświęcona przeszłości i współczesności Kleszczel, które w tym roku obchodzą jubileusz 500-lecia nadania praw miejskich. Półtysiącletnia historia tego podlaskiego miasta jest przykładem funkcjonowania wieloetnicznej i wielowyznaniowej społeczności miejskiej w różnych epokach historycznych i w ramach różnych organizmów politycznych.

Głównymi organizatorami konferencji był w tym roku Podlaski Instytut Naukowy oraz Urząd Miejski w Kleszczelach. Byli też liczni współorganizatorzy: Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie, Związek Ukraińców Podlasia, Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim, Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej, Parafia Prawosławna Zaśnięcia Najświętszej Bogarodzicy w Kleszczelach, Szkoła Podstawowa w Kleszczelach, Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach, Koło Gospodyń „Malwa” w Kleszczelach, Koło Gospodyń Wiejskich w Dobrowodzie, Koło Gospodyń Wiejskich w Daszach.

Pierwszy dzień głównego przedsięwzięcia naukowego środowiska ukraińskiego Podlasia odbył się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku Podlaskim. Na początku uczestników konferencji przywitała – jako gospodarz – dyrektor biblioteki Iwona Bielecka-Włodzimierz. Następnie otworzył konferencję, przedstawił jej koncepcję oraz powitał gości dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i jednocześnie przewodniczący Komitetu Organizacyjnego dr Grzegorz Kuprianowicz.

Podczas uroczystego otwarcia ze słowem do zgromadzonych zwrócił się: przedstawiciel Nadzwyczajnego i Pełnomocnego Ambasadora Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej Wasyla Zwarycza trzeci sekretarz Ambasady Ukrainy w RP Wasyl Melnychuk (online); Pełnomocnik Wojewody Podlaskiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wojciech Przygoński; Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski Jarosław Borowski; Burmistrz Kleszczel Aleksander Sielicki, radny Sejmiku Województwa Podlaskiego i przewodniczący Bractwa Cerkiewnego Trzech Świętych Hierarchów Sławomir Nazaruk, wiceprzewodniczący Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie prof. Feliks Czyżewski, sekretarz generalny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego prof. Dorota Krystyna Rembiszewska z Instytutu Sławiastyki PAN; wiceprzewodniczący Związku Ukraińców Podlasia dr Andrzej Artemiuk. Następnie odczytano także pozdrowienia dla uczestników konferencji od marszałka województwa podlaskiego dr Artura Kosickiego, wicemarszałka województwa warmińsko-mazurskiego Mirona Sycza, a także słowa błogosławieństwa prawosławnego biskupa łódzkiego i poznańskiego Atanazego. Spośród oficjalnych gości byli również obecni: radny Sejmiku Województwa Podlaskiego Mikołaj Janowski, proboszcz Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Bogarodzicy w Kleszczelach i dziekan kleszczelowski ks. prot. Sławomir Jarocewicz, była dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Hajnówce Ałła Gryc, członkowie władz Związku Ukraińców Podlasia, właściciel firmy „Arhelan” Mirosław Burzyński, przewodniczący Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia dr Mirosław Stepaniuk, były przewodniczący Bractwa Młodzieży Prawosławnej w Polsce Aleksander Wasyluk, laureaci Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej.

Podczas uroczystości otwarcia doszło do nieoczekiwanego zdarzenia: Włodzimierz Jakimczuk, wieloletni członek Związku Ukraińców Podlasia, pochodzący z Krzywej, przekazał dla Podlaskiego Instytutu Naukowego prezent jako wyraz

wdzięczności za działalność Instytutu. Prezentem tym była kopia obrazu znanego polskiego malarza Józefa Brandta.

Na zakończenie uroczystości otwarcia dyrektor PIN dr G. Kuprianowicz podkreślił, że konferencja odbywa się w cieniu rosyjskiej agresji na Ukrainę. Uczestnicy konferencji minutą ciszy uczcili pamięć obrońców Ukrainy i niewinnych ofiar rosyjskiej agresji.

Podczas pierwszej sesji „Kształtowanie się i rozwój miast na Podlasiu od średniowiecza po XXI wiek”, którą prowadził prof. F. Czyżewski, wystąpili z referatami: prof. Roman Wysocki (Lublin), *Milejczyce w okresie międzywojennym*; Dariusz Krasnodębski (Warszawa), *Kształtowanie się sieci grodowej międzyrzecza Bugu i górnej Narwi w okresie od XI do XIV wieku*; Jarosław Borowski (Bielsk Podlaski), *Bielsk Podlaski – miasto, które łączy kultury i języki*; Mirosław Reczko (Bielsk Podlaski), *Zasiedlanie miast podlaskich przez Żydów w XVI-XIX wieku*; Roman Mikołajewicz (Milejczyce), *Kalwinizm na Ziemi Milejczyckiej*; dr Grzegorz Kuprianowicz (Lublin – Bielsk Podlaski), *Bielski mieszczański ród Tokarzewiczów w tradycji rodzinnej*; Alła Gryc (Hajnówka), *Historia Hajnówki od uroczyska leśnego do praw miejskich*; dr Janusz Danieluk (Białystok), *Miasta „nadetatowe” powiatu bielskiego guberni grodzieńskiej w świetle spisu powszechnego ludności z 1897 roku*. Podczas sesji Roman Mikołajewicz przekazał dla Archiwum Podlaskiego cenne materiały archiwalne.

Po zakończeniu pierwszej sesji odbyła się prezentacja laureatów Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2023 rok. Członkowie Kapituły dr Grzegorz Kuprianowicz i Łukasz Badowiec zaprezentowali postacie laureatów w poszczególnych kategoriach: „Twórczość literacka” – Eugenia Żabińska, „Działalność naukowa” – prof. Bazyli Nazaruk, „Działalność popularno-naukowa” – dr Mirosław Stepaniuk, „Twórczość publicystyczna” – Jerzy Misiejuk.

Po przerwie rozpoczęła się druga sesja konferencji „Podlaskie miasta wobec współczesnych wyzwań wielokulturowości”, którą prowadził dr Janusz Danieluk. Wśród nowoprzybyłych gości byli, w szczególności, burmistrz miasta Siemiatycze Piotr Siniakowicz, przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk, proboszcz Parafii Prawosławnej św. Piotra i Pawła w Rajsku ks. prot. Jarosław Godun. Podczas drugiej sesji zostały zaprezentowane referaty: Piotr Siniakowicz (Siemiatycze), *Siemiatycze – współczesność, wielokulturowość i perspektywy rozwoju miasta*, w imieniu burmistrza Hajnówki Jerzego Siraka z referatem *Hajnówka: wielokulturowe miasto na skraju Puszczy Białowieskiej – historia i współczesność* wystąpiła Alła Gryc; prof. Feliks Czyżewski (Lublin), *Specyfika inskrypcji nagrobnych na cmentarzach miejskich południowego Podlasia (na przykładzie cmentarza prawosławnego w Białej Podlaskiej)*; prof. Dorota Krystyna Rembiszewska (Warszawa), *Powtarzalność i oryginalność w nazewnictwie ulic małych miast województwa podlaskiego*; dr Mirosław Stepaniuk (Puchły), *Zabytki architektury miast i miasteczek Północnego Podlasia w kontekście audytu krajobrazowego*; prof. Dorota Misiejuk (Białystok), *Tożsamość zbiorowa a wspólnotowość w warunkach społecznych miasta i wsł*; prof. Michał Sajewicz (Lublin), *O etymologii kilku nazwisk notowanych współcześnie na terenie powiatu hajnowskiego* (referat przedstawiła L. Łabowicz); Nela Szczuka (Hajnówka) przedstawiła postać wieloletniego przewodniczącego Społecznej Komisji Opieki nad Zabytkami Sztuki Cerkiewnej Bogdana Martyniuka (1939-2018), pięta rocznica śmierci którego minęła w tym roku.

Tradycyjnie konferencja stała się miejscem prezentacji nowych wydawnictw. Przed przerwą kawową odbyła się prezentacja książek Jerzego Plewy „Czyże, Łuszcz – wsie królewskie” oraz zbioru opowiadań ukraińską gwara podlaską „Nasze село, prawda i wydumane”. Rozmowę z autorem na temat nowych publikacji przeprowadziła Ludmiła Łabowicz.

Po przerwie rozpoczęła się trzecia sesja „Historia i kultura Podlasia”, której przewodniczyła prof. Dorota Misiejuk z Uniwersytetu w Białymstoku. Przybyli nowi goście, w szczególności sekretarz Kleszczel Walentyna Sidoruk, podlaska poetka Zoja Saczko. Podczas sesji ogłoszono pięć referatów: Rafał Dydycz (Sarnaki), *Biała Podlaska jako ośrodek ruchu ukraińskiego w latach 1917-1918*; Witold Bobryk (Siedlce), *Struktura wyznaniowa miast w powiecie bielskim w świetle spisu powszechnego z 1921 roku*; o. protodiakon dr Łukasz Leonkiewicz (Warszawa) o praktyce liturgicznej Kościoła prawosławnego na Podlasiu w połowie XIX wieku, Wiktor Misijuk (Brześć), *Terytorialny aspekt rozwoju ruchu narodowego w województwie poleskim*; Jerzy Plewa (Kuraszewo), *Powstanie i upadek Spółdzielni Wytwórczej im. marszałka Konstantego Rokossowskiego w Czyżach*. Na zakończenie sesji odbyła się dyskusja, w której wzięli udział: dr W. Bobryk, prof. F. Czyżewski, dr G. Kuprianowicz, prof. D. K. Rembiszewska.

Podczas uroczystego zakończenia pierwszego dnia konferencji Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego przypomniał organizatorów, patronów i sponsorów konferencji oraz podziękował wszystkim zaangażowanym w jej organizację. Do zgromadzonych zwróciła się przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk. Po zakończeniu posiedzenia uczestnicy konferencji mogli porozmawiać przy wspólnej kolacji.

Drugi dzień VII Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej „Rola miast w dziejach Podlasia” odbył się w mieście, którego jubileusz stał się powodem wyboru tematyki tegorocznej konferencji. Posiedzenia odbywały się w „Hładyszcze”, czyli w Miejskim Ośrodku Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

Obrady konferencji w mieście, które w tym roku obchodzi swój jubileusz 500-lecia, otworzył burmistrz Kleszczel Aleksander Sielicki. Do zgromadzonych zwrócił się też przewodniczący Komitetu Organizacyjnego i dyrektor PIN dr G. Kuprianowicz. Podczas uroczystego otwarcia drugiego dnia konferencji głos zabrali także: wiceprzewodniczący Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Oddziału PAN w Lublinie prof. F. Czyżewski, sekretarz generalny Towarzystwa Naukowego Warszawskiego prof. D. K. Rembiszewska z Instytutu Sławyistyki PAN; wiceprzewodniczący Związku Ukraińców Podlasia Łukasz Badowiec.

Wśród gości obecnych na konferencji byli również: proboszcz Parafii Prawosławnej Zaśnięcia Bogarodzicy w Kleszczelach i dziekan kleszczelowski ks. prot. S. Jarocewicz, ks. mitrat Jan Plewa, wikariusz miejscowej parafii prawosławnej ks. prot.

Paweł Nikitiuk, o. protodiakon dr Ł. Leonkiewicz, przewodniczący Rady Miejskiej w Kleszczelach Aleksy Roszczenko, przewodniczący Rady Miasta Bielsk Podlaski Andrzej Roszczenko, sekretarz Kleszczel Walentyna Sidoruk, radni Rady Miejskiej, dyrektorzy instytucji samorządowych Kleszczel, sołtysi, dr Mikołaj Roszczenko, członkowie władz Związku Ukraińców Podlasia, przewodniczący Stowarzyszenia Dziedzictwo Podlasia dr Mirosław Stepaniuk, redaktor naczelny Ukraińskiego Pisma Podlasia Jurij Hawryluk, laureaci Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej.

Artystycznym akcentem otwarcia konferencji w Kleszczelach był piękny koncert dwóch znanych śpiewaczek ludowych z sąsiedniej wsi Dobrowoda, Niny Jawdosiuk i Walentyny Klimowicz. Śpiewały one przez wiele lat w zespole folklorystycznym z Dobrowody, który powstał w 1968 r. Tak się złożyło, że właśnie w dniu konferencji W. Klimowicz obchodziła swoje 80. urodziny, z tej okazji obecni odśpiewali jej życzenia długich lat życia. Na zakończenie uroczystości otwarcia uczestnicy konferencji uczcili minutą ciszy pamięć obrońców Ukrainy i niewinnych ofiar rosyjskiej agresji na Ukrainę.

Pierwszym merytorycznym punktem programu drugiego dnia konferencji była prezentacja monografii Dariusza Krasnodębskiego i Hanny Olczak *Archeologia Puszczy Białowieskiej. Dzieje osadnictwa na terenie polskiej części Puszczy Białowieskiej od epoki kamienia do końca XVIII stulecia*. Prezentację poprowadził podlaski historyk Jurij Hawryluk, książkę prezentował zaś jeden z autorów D. Krasnodębski z Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk.

Podczas czwartej sesji VII PUKN „Historia Kleszczel i Ziemi Kleszczelowskiej”, której przewodniczył dr Mirosław Stepaniuk, zaprezentowano 11 referatów: Jurij Hawryluk (Bielsk Podlaski), *Przynależność polityczno-państwowa i skład etnograficzny Kleszczel na przestrzeni dziejów*; dr Mikołaj Roszczenko (Lublin – Kleszczele), *Źródła do historii Kleszczel*; Marek Martynowicz (Dasze), *Parafia Prawosławna w Kośnej*; Jan Mackiewicz (Warszawa – Piaski), *Co wiemy o Żydach kleszczelowskich, a co chcielibyśmy o nich wiedzieć?*; Nela Szczuka (Hajnówka), *„Rejestr wydatków” prowadzony przez osobę opiekującą się spadkiem małoletnich dzieci w Kleszczelach w latach 1891-1897*; Ludmiła Kędzierska (Lublin), *Dzieje Wasilewskich z Kleszczel*; Zbigniew Romaniuk (Brańsk), *Holendrzy w Kleszczelach w latach 1943-1944*; Aleksy Roszczenko (Kleszczele), *Ukraińskie życie społeczne i kulturalne w Kleszczelach w XX wieku w mojej pamięci* Ludmiła Łabowicz (Białystok), *Nauczanie języka ukraińskiego w Kleszczelach w latach 60. XX wieku* Sławomir Sawczuk (Białystok), *Jak w Kuzawie dwukrotnie nielegalnie budowano cerkiew*; Bazyli Krupicz (Białystok), *Dobrowoda i jej mieszkańcy na przełomie XIX i XX wieku*.

Na zakończenie pierwszej części kleszczelowskiego dnia konferencji odbyła się prezentacja wyników Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojemu”. O konkursie, jego idei i laureatach opowiedziała sekretarz PIN i członek jury konkursu L. Łabowicz.

Po przerwie obiadowej konferencja rozpoczęła się uroczystością wręczenia pamiątkowych medali z okazji 500-lecia nadania praw miejskich Kleszczelom. Wręczenia medali dokonał burmistrz Kleszczel A. Sielicki. Medalami nagrodzono osoby ze środowiska ukraińskiego Podlasia, zaangażowane we współpracę z Kleszczelami: dyrektora PIN dra G. Kuprianowicza, przewodniczącą ZUP M. Ryżyk, zastępcę przewodniczącego ZUP dra A. Artemiuka, dziennikarza Radia Białystok S. Sawczuka. Medale wręczono także drowi M. Roszczence i Mikołajowi Podlasczykowi.

Następnie odbyła się prezentacja książki *Ludzie i wydarzenia. Kleszczele 1991-2021*, która ukazała się w 2022 r. pod redakcją Marii Klimowicz. Książkę zaprezentowała wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej w Kleszczelach Daria Maria Sienkiewicz.

Ostatnia, piąta, sesja konferencji „Kultura, język, tradycje oraz współczesność Kleszczel i Ziemi Kleszczelowskiej” składała się z dwóch części – w pierwszej były referaty poświęcone kulturze i tradycjom Kleszczel, w drugiej – dotyczące współczesności tego podlaskiego miasta. Sesję prowadził członek Rady Naukowej Podlaskiego Instytutu Naukowego prof. Bazyli Krupicz. W pierwszej części sesji zostały wygłoszone referaty: ks. dr Andrzej Konachowicz (Lublin), *Ośrodki miejskie na drodze posługi duszpasterskiej duchownych prawosławnych pochodzących z Kleszczel*; Witalis Michalczuk (Warszawa – Brześć), *Szesnastowieczne ikony św. Mikołaja z dawnej diecezji włodzimiersko-brzeskiej: Kleszczele i Brześć* Sławomir Smyk (Kleszczele), *Dialogi z naturą*. Drugą część sesji otworzył wiodący referat burmistrza Kleszczel Aleksandra Sielickiego *Współczesne Kleszczele – społeczeństwo, gospodarka, tkanka miejska, wielokulturowość*. Następnie w kilku komunikatach przedstawiono działalność poszczególnych instytucji i podmiotów Kleszczel i okolic: ks. Sławomir Jarocewicz (Kleszczele), *Parafia Prawosławna Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Kleszczelach – dzisiaj* Anna Kotowicz-Puszkarewicz (Kleszczele), *Działalność i rola Miejskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach na tle kulturowego dziedzictwa miasta*; Anna Szczygół (Kleszczele), *Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach – działalność i osiągnięcia* Sławomir Treszczotko (Kleszczele), *Funkcjonowanie Szkoły Podstawowej w Kleszczelach*; Aleksandra Dziemiańczyk (Kleszczele), *Przedszkole w Kleszczelach*; Daria Maria Sienkiewicz (Kleszczele), *Kapitał społeczny a dziedzictwo kulturowe. Kilka słów o kołach gospodyń działających na terenie gminy Kleszczele*; Andrzej Roszczenko (Bielsk Podlaski), *Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej oraz jego działalność na rzecz zachowania lokalnej tradycji*.

Podczas uroczystego zakończenia konferencji burmistrz Kleszczel Aleksander Sielicki oraz przewodniczący Komitetu Organizacyjnego i dyrektor PIN dr G. Kuprianowicz złożyli podziękowania wszystkim osobom zaangażowanym w organizację i przeprowadzenie VII Podlaskiej Ukraińskiej Konferencji Naukowej „Rola miast w dziejach Podlasia” (w 500-lecie nadania praw miejskich Kleszczelom).

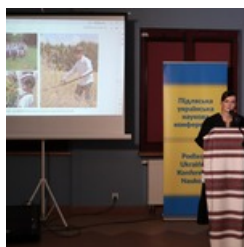
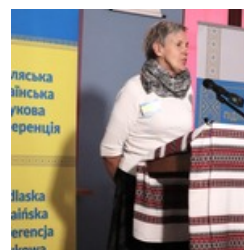
Ostatnim akordem konferencji była scena teatralna oparta na motywach sztuki Mikołaja Roszczenki „Buwało i nyńi” w wykonaniu aktorów z Dobrowody, przygotowana przez Koło Gospodyń Wiejskich w Dobrowodzie. Scena teatralna prezentowana była w miejscowej gwarze ukraińskiej, nie zabrakło także akcentów muzycznych.

W sobotni wieczór zakończyły się dwa intensywne dni konferencji naukowej. Następnie uczestnicy i goście konferencji mogli jeszcze nieformalnie porozmawiać podczas uroczystej kolacji, która odbyła się na zaproszenie burmistrza Kleszczel w kleszczelowskiej gospodzie „U Walentego”.

Podczas konferencji w Kleszczelach uczestnicy mogli obejrzeć wystawę „Zapisani w dziejach Kleszczel” (opracowanie merytoryczne i graficzne MOKSiR Kleszczele), pracownię garncarską, działającą przy MOKSiR w Kleszczelach („Hładyszka”) oraz wystawę książek o Kleszczelach i Ziemi Kleszczelowskiej (przygotowaną przez Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Kleszczelowskiej).

Patronat honorowy nad VII Podlaską Ukrainką Konferencją Naukową „Rola miast w dziejach Podlasia” wzięli Burmistrz Kleszczel, Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski, Burmistrz Miasta Hajnówka, Burmistrz Miasta Siemiatycze, Wójt Gminy Bielsk Podlaski. Patronat medialny przyjęli: Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”, Polskie Radio Białystok, Telewizja Polska Białystok, portal internetowy bielsk.eu, „Kurier Podlaski – Głos Siemiatycz”. Konferencja odbyła się dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Rzeczypospolitej Polskiej, przy wsparciu Burmistrza Kleszczel, dzięki wsparciu osób prywatnych oraz przy wsparciu Ambasady Ukrainy w Rzeczypospolitej Polskiej, Burmistrza Miasta Bielsk Podlaski, Burmistrza Miasta Hajnówka, Wójta Gminy Bielsk Podlaski. Sponsorami konferencji byli: Fundacja Arhelan – Społecznie Odpowiedzialni, Polska Sieć Sklepów „Arhelan”, Agencja Wydawnicza „Ekopress”, J.W. Zakład Transportowy.

Podczas konferencji zaprezentowano 43 referaty i komunikaty, które wygłoszono w języku polskim lub ukraińskim (zarówno literackim, jak i lokalnymi podlaskimi gwarami ukraińskimi). Występowali badacze nie tylko z Podlasia, ale także z różnych ośrodków naukowych z Polski i Białorusi. Odbyło się pięć sesji, trzy prezentacje książek, dwie inne prezentacje, odbyła się także uroczystość wręczenia medali z okazji 500-lecia Kleszczel. W konferencji wzięli udział liczni uczestnicy, którzy wypełnili sale w Bielsku i Kleszczelach. Konferencje można było także oglądać on-line na profilach Podlaskiego Instytutu Naukowego w sieci Facebook oraz na YouTube.

Zdjęcia pochodzą z zasobów Miejskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach